

EDUSKUNNAN
LIIKENNEVALIOKUNTA

Helsingissä

14 päivänä kesäkuuta 1994

Lausunto n:o 4

Lakivaliokunnalle

Liikennevaliokunta on eduskunnan 12 päivältä huhtikuuta 1994 tekemän päätöksen mukaisesti antanut lakivaliokunnalle lausunnon hallituksen esityksestä n:o 22 telekuuntelua ja -valvontaa sekä teknistä tarkkailua koskevaksi lainsäädännöksi.

Asian johdosta ovat valiokunnassa olleet kuultavina lainsäädäntöjohtaja Jan Törnqvist oikeusministeriöstä, osastopäällikkö Vesa Palonen liikenneministeriöstä, poliisijohtaja Seppo Nevala sisäasiainministeriön poliisiosastosta, ylijohdaja Reijo Svensson ja johtaja Eero Reijonen Telehallintokeskuksesta, tietosuojavaltuutettu Jorma Kuopus, ylikomisario Tuomo Koho Keskusrikospoliisista, johtaja Jorma Koivumaa Telecom Finland Oy:stä ja varatuomari Risto Ikäheimo Puhelinlaitosten liitto ry:stä.

Liikennevaliokunta on tarkastellut asiaa oman hallinnonalansa osalta. Tältä osin valiokunta esittää lausuntonaan seuraavaa.

Hallituksen esitys

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että eräiden törkeiden rikosten esitutkinnassa voitaisiin harjoittaa puhelin- ja muuta telekuuntelua. Televalvontaa koskevaa sääntelyä ehdotetaan tarkistettavaksi.

Televalvonnalla tarkoitetaan niin sanottujen tunnistamistietojen hankkimista televiesteistä. Televalvontaa voitaisiin harjoittaa, kun tutkinta koskee rikosta, josta ei voi tulla neljää kuukautta lievempää rangaistusta, sekä eräitä muita laissa erikseen osoitettuja rikoksia, niiden joukossa huumausainerikosta.

Telekuuntelu ja rikoksesta epäillyn teleliittymään kohdistuva televalvonta edellyttäisi aina tuomioistuimen lupaa.

Uudistus toteutettaisiin pääosin pakkokeinolakiin tehtävin muutoksin. Lisäksi muutettaisiin

esitutkintalakia, oikeudenkäynnin julkisuudesta annettua lakia ja teletoimintalakia.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

Valiokunnan kannanotot

Telekuuntelu. Liikennevaliokunnan käsityksen mukaan ehdotetussa lainsäädännössä on kyse erityisesti poliisin toimivaltuuksien ja kansalaisten oikeuksien yhteensovittamisesta. Ehdotetut muutokset merkitsevät oleellista muutosta nykyiseen tilanteeseen. Törkeiden rikosten selvittämistä voidaan liikennevaliokunnan käsityksen mukaan pitää sellaisena yhteiskunnallisesti merkittävänä tavoitteena, joka oikeuttaisi poikkeamaan telesalaisuudesta.

Liikennevaliokunta tiedostaa, että teletoiminnan viime aikoina tapahtuneen ja edelleen jatkuvan voimakkaan teknisen kehityksen ja kansainvälistymisen myötä mahdollisuudet hyödyntää telekuuntelua rikostutkinnassa voivat vähetä, koska telekuuntelu on mahdollista välttää uusien telepalvelujen ja teknisten järjestelyjen avulla. Kansainväliset kokemukset kuitenkin osoittavat niin suurella osalla kuuntelutapauksista olleen merkitystä esitutkinnalle, että pakkokeinolainsäädäntöömme on perusteltua liittää mahdollisuus puhelin- ja muuhun telekuunteluun.

Telekuuntelun asianmukainen tekninen järjestäminen on aina varmistettava. Telealan uusin ammattitaito on telelaitoksilla. Liikennevaliokunta pitääkin välttämättömänä, että jokaisen telekuuntelukytken tekemisessä on aina mukana teletoimiluvan alainen telelaitos. Telelaitosten henkilöstöä ei kuitenkaan saa käyttää muuhun kuin tekniseen suoritukseen, ja heidän oikeusturvastaan on asianmukaisesti huolehdittava.

Televalvonta. Televalvontaa koskevassa ehdotuksessa on kysymys huomattavasti vähäisemmästä uudistuksesta. Tältä osin on kyse lähinnä jo olemassa olevien säännösten sijoittamisesta pakkokeinolainsäädäntöön. Liikennevaliokunta jo aiemmin käsitellessään televiestintälainsäädännön uudistamista (HE 227/1991 vp ja LiVM 2/1992 vp) totesi esityksen pakkokeinojen kuuluvan lakisystemaattisesti arvioiden paremmin muuhun lainsäädäntöön. Liikennevaliokunta pitää ehdotettua lainsäädäntöä tältä osin lakitekniisesti perusteltuna.

Telepalvelujen käyttäjien oikeuksien osalta liikennevaliokunta kiinnittää huomiota tarpeeseen kehittää telepalvelujen käyttäjien oikeutta saada käyttöönsä telediikenteen tunnistamistietoja. Voimassa olevan lain mukaan telepalvelujen käyttäjille ei tarvitse luovuttaa liittymäänsä koskevia erittelytietoja, joista ilmenisivät vastaanotettavien liittymien numerotiedot täydellisinä.

Häirintäsoitot. Liikennevaliokunta kiinnittää vielä huomiota yksityiskohtaan, miten häirintäsoittotapauksissa menetellään, jos teleliittymä ei ole rikoksen asianomistajan. Ehdotetun lain 29 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaan olisi mahdollista saada tunnistamistietoja vain "asianomistajan teleliittymään" otetuista teleyhteyksistä. Säännöksen sanamuoto ei siis kata sitä tilannetta, ettei liittymä ole puhelinhäirintärikoksen uhrin eli asianomistajan (24:3 a) hallussa. Tele-

toimintalain asianomainen säännös voidaan korjata esimerkiksi seuraavalla tavalla, 29 § 2 momentti:

"Poliisilla on 1 momentissa säädetyn vaitiolovelvollisuuden estämättä oikeus *teleliittymän haltijan* suostumuksella saada

1) rikoslain 24 luvun 3 a §:ssä tarkoitettua rikoksen selvittämiseksi tarvittavia tunnistamistietoja (*poist.*) teleliittymään otetuista teleyhteyksistä ja

(2 kohta kuten hallituksen esityksessä)"

Muutosta nykytilaan merkitsee se, että tunnistamistietojen saaminen edellyttää teleliittymän haltijan suostumusta, jos liittymä on muun henkilön kuin häirintärikoksen uhrin hallussa.

Liikennevaliokunta edellyttää, että hallitus seuraa tarkasti tämän lainsäädännön soveltamista ja ryhtyy välittömästi toimenpiteisiin, mikäli käytännössä ilmenee ongelmia erityisesti sivullisten oikeusturvan kannalta.

Edellä esitetyn perusteella liikennevaliokunta esittää kunnioittavasti,

että lakivaliokunta laatiessaan mietintöään ottaisi huomioon, mitä tässä lausunnossa on esitetty.

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Saapunki, varapuheenjohtaja Kasurinen sekä jäsenet Ant-

vuori, Hassi, Karhunen, Kohijoki, Lahikainen, M. Laukkanen, Mölsä, Renlund, Rossi ja Rönholm.

Eriävä mielipide

Suhtaudun kriittisesti koko hallituksen esitykseen telekuuntelua ja -valvontaa sekä teknistä tarkkailua koskevaksi lainsäädännöksi.

Eduskunta on jo aiemmin hyväksynyt sen, että televalvontaa voidaan käyttää tiettyjen rikosten tutkinnassa. Telekuuntelun ja teknisen tarkkailun ottaminen mukaan poliisin keinovalikoimaan laajentaa huomattavasti poliisin oikeutta käyttää tutkintakeinoja, jotka loukkaavat kansalaisten yksityisyyttä, niin rikoksesta epäiltyjen

kuin ennen kaikkea niiden sivullisten, jotka ovat epäiltyjen kanssa tekemisissä.

Liikennevaliokunnan olisi vähintäänkin tullut lausunnossaan esittää telekuuntelun ja -valvonnan sekä teknisen tarkkailun edellytyksiä ja kontrollia koskevien säädösten täsmentämistä hallituksen esitykseen verrattuna.

Hallituksen esitystä tulisi tiukentaa ja täsmentää ainakin seuraavin tavoin:

1) On perustettava erityinen poliisista riippu-

maton valvontalautakunta tai muu vastaava elin seuraamaan sitä, miten telekuuntelua ja -valvontaa sekä teknistä tarkkailua harjoitetaan eri puolilla maata ja miten sivullisten yksityisyyden suojasta huolehditaan.

2) Televalvonta on rajattava rikoksiin, joista vähimmäisseuraamus on vähintään 6 kk vankeutta.

3) Rikoksesta epäilyn todennäköisyyskynnystä on syytä nostaa hallituksen esittämästä ainakin valtiopetosten osalta. Vaihtoehtoisesti rikos-

laki tulee kirjoittaa siten, ettei kumoukselliseksi tulkittavan yhdistyksen jäsenyys, sen toiminnasta tiedottaminen tai sen kokouksiin osallistuminen ole rikos.

4) Telekuuntelulla ja teknisellä kuuntelulla saatujen rikoksen tutkinnassa tarpeettomien talenteiden hävittämistä koskevat määräykset on hallituksen esityksessä otettu lakitekstiin, 13 §:ään. Vastaavat määräykset tulee lisätä lakitekstiin myös muunlaisen sivullisia koskevan aineiston hävittämisestä.

Helsingissä 14 päivänä kesäkuuta 1994

Satu Hassi

